

НАШ ФОРТЕПІАННИЙ ГЕНІЙ

Нещодавно у залі національної музичної академії імені П. І. Чайковського відбувся блискучий виступ широковідомого у світі українського піаніста і композитора Костянтина Віленського, який закінчив Київську консерваторію імені П. І. Чайковського (1974) та аспірантуру (1978) у професорів А. Штогаренка (композиція) та Р. Лисенко (фортепіано) і з 1996 року живе та працює в Польщі.

“Фантастична віртуозність, яскравий, вибуховий темперамент, стихійна емоційність дивним чином поєднуються в його фортепіанній грі з природною виразністю і вишуканим артистизмом. У його імпровізаціях неможливі банальність і відсутність смаку, а стиль вирізняється справжнім аристократизмом” [Ірина Драч, Україна]; “... Фортепіанна фактура Віленського-композитора надзвичайно різноманітна (ось що означає переграти всього Шопена, Шумана і Ліста!), піаністичне туше Віленського-виконавця благородне, що вражає природною стильовою модуляцією, без найменшого натяку на брутальне джазове вторгнення у класику...” [Павло Юхвидін, Росія].

Повністю погоджуючись з цими високими оцінками критиків... Граючи або слухаючи піаністично “смачну” (до нестями!) музику К. Віленського, раптом дійсно пригадуєш “смакоти” В. Моцарта, Ф. Шопена, Р. Шумана, Ф. Ліста... От і думаєш: хто ще сьогодні в Європі чи в Україні так піаністично невимушено може продовжити музичні думки В. Моцарта, Н. Паганіні, Ф. Ліста, Ф. Шопена, С. Рахманінова, О. Скрябіна, Б. Еванса, Дж. Гершвіна, П. Майбороди, пісенність українського та інших народів, полістилістично неповторно, по-віленськи оригінально, поглибивши і піднявши їх на найвищий, суттєво новий щабель художньої виразності? Я не стверджую, що неокласична, авангардна, постнеокласична чи поставангардна фортепіанна література для багатьох пересічних і непересічних піаністів не є привабливою... Але так сталося, що визнаним критерієм справжнього піанізму у музиканта є володіння ним перш за все не авангардною, а саме класичною

музикою — подивіться лише вимоги сучасних піаністичних конкурсів! Та й... (*ppp e con sordini* для фанів авангарду !) хто спробує і чи зможе взагалі виконати принаймні один авангардний твір поза класичним вишколом своєї техніки? **Правда, це вже інша розмова, в плані якої один з геніїв писав: «Хто не розуміється у новому, той нічого не тямить у старому, а хто розуміється у старому, той зобов'язаний тямити й у новому» [Й. Мандельштам. Буря й натиск, 1923]. [Оригінал: «Кто не понимает нового, тот ничего не смыслит в старом, а кто смыслит в старом, тот обязан понимать и новое». О. Мандельштам. Буря и натиск, 1923]**

“Просто” про українського композитора Костянтина Віленського можна сказати лише одне: створює прекрасну фортепіанну музику саме для найширших піаністичних кіл, але оригінально, по-своєму і вдало занурюючи нас у світ синкрезису академічної (він експериментував і в авангардній манері) і джазової лексики. У виконанні К. Віленського і у метанотації його творів великі піаністи вочевидь оживають і квітнуть як сама вічно жива Музика! І це ще не все!

Якщо ми поглянемо на оригінальність нашого фортепіанного **генія** в контексті історичного розвитку культури, духовності, технологічної прагматики, належного шанування людських цінностей та їх порівняння, то, безумовно, саме у цьому ми і знайдемо необхідні критерії визначення, адже з суто суб'єктивної точки зору вшанувати, приміром, здобутки української піаністичної школи у європейському (світовому) контексту в творчих надбаннях композитора і піаніста К. Віленського буде складно, хоч для цього ми маємо всі підстави. Скажімо, у такій формально віддаленій від піаністичних проблем сфері надбань культури, якою є філософія, сучасники дорікали геніальному Канту, що фактично нічого нового він у філософії не сказав, адже розробляв ті самі питання про категорії якості, кількості, сутності і т. д., що над ними у свій час працювали Платон, Арістотель, Плотін та інші філософи давнини. Кант з цим погоджувався, але зазначав, що визначав ці категорії по-своєму. Так і у нашому випадку. Граєш твори К. Віленського і вражаєшся, як це просто у нього виходить! Тут тобі пригадуються і піаністичні

формули 2, 8, 18 етюдів Ф. Шопена, і лістівського “Дон-Жуана”, і прелюдій С. Рахманінова і т. д., — і чому це я не здогадався так написати?... Але ж *музика* і піаністичні формули тут зовсім інші — К. Віленського. Доречно, здається, тут було б порівняти, приміром, клавірну до-мажорну, ритмічно одноманітну музику коротких арпеджіо для партії правої руки в діапазоні октави у Баха з його Прелюдії та фуги №1 у ДТК/І та фортепіанну до-мажорну, також ритмічно одноманітну музику довгих арпеджіо і також для партії правої руки у діапазоні 4-х октав з Етюд Шопена №1, оп. 10 — з ритмічно, гармонічно, формульно і мануально активізованою музикою у всіх тональностях К. Віленського, щоб зрозуміти також просту істину: К. Віленський чинив з музикою Моцарта, Паганіні, Шопена, Римського-Корсакова та інших композиторів (див. далі) те саме, що, приміром, Шопен — з музикою обожнюваного ним І. С. Баха. Творчий принцип у різних випадках однаковий: всіляке розширення музичної/художньої виразності творів, що потребує винаходу й відповідної піаністичної техніки. От і розумієш, що все геніальне, як відомо, — просте, хоч без винятків, що підтверджують правила, не обходиться. Як відомо, Р. Шуман перший серед піаністів і композиторів “зняв капелюха” перед генієм Шопена **[запам’ятайте: ми перші «зняємо капелюха» перед піаністичним генієм К. Віленського!]**. Проте в одному зі своїх давидсбюндлерових оглядів нових фортепіанних творів **Р. Шуман** категорично не зрозумів його b-мольної Сонати: “Те, що він назвав її «сонатою», можна було б швидше за все назвати каприсом (до слова, саме такою є її інтерпретація і у **В. Горовця!** — Б. Д.)...

У технологічному ж плані іншою є не лише музика композитора, але й рівень піаністичної культури порівняно з попередниками. Особливо щодо нагально необхідних кожному піаністу щоденних вправ — цього концентрату піаністичних ідей та їх виконавської лабораторії в набутті майстерності. І якщо у вправах Ліста, Філіппа (генія піаністичних вправ, аналітичні вправи якого за творами Ф. Шопена та інші цінував Г. Нейгауз), Йозефі, Сафонова, Бузоні, Корто та в інших майстрів піаністичні формули представлені кожна окремо, то у творах К. Віленського вони унікально естетично синтезовані, що є найвагомішою їх перевагою у технологічно-

художній корисності і виникненні бажання включати їх у свій концертний і, що для нас особливо важливо, педагогічний репертуар.

При цьому здається неймовірним, що, як і великий Р. Шуман, на свій шлях український композитор вийшов, переживши у юності **аналогічну піаністичну драму (ба, більше: бо не один лише палець, а обидві руки піаніста-композитора кілька років потребували реабілітації після тривалого перебування у гіпсі).**

Статтями, міркуваннями чи висловлюваннями розуміння творчості Костянтина Віленського не повинно обмежуватися. Його фортепіанні твори звучать на всіх континентах. Їх включають до своїх концертних програм найвідоміші у світі піаністи: Кевін Кеннер (США), Микола Петров (Росія), Пітер Яблонський (Швеція), фортепіанний дует імені В. Лютославського (ПНР), Брахі Еден і Олександра Таміра (Ізраїль), брати Яблонські (Швеція) та інші. Твори українського композитора виконуються на багатьох українських та міжнародних фортепіанних конкурсах, входять до навчальних програм консерваторій, музичних академій, коледжів, училищ та музичних шкіл. У власному блискучому, неповторно філігранному виконанні вони записані на CD відомими у світі фірмами: KOCH (Австрія), "Мелодия" (Росія), Польського Радіо, ALEXANDER (Ізраїль). В Україні та Польщі були видані такі видатні композиції К. Віленського, як хіт-обробка "Політ джмеля", "Соната", "Концерт-фантазія на теми Гершвіна", "Варіації на тему Паганіні", фортепіанна обробка "Рондо" В. Моцарта з Сонати A-dur, "Варіації на тему Рахманінова", обробка для фортепіано "П. Майборода. Пісня про рушник", "Українська народна пісня", "Три українські пісні" для фортепіано з оркестром, Перший концерт для фортепіано з оркестром, присвячений його вчителю А. Я. Штогаренку, та багато інших.

Під час зустрічі, звертаючись до К. Віленського, Пітер Яблонський підкреслив, що "багато у світі композиторів пишуть прекрасну музику для фортепіано, а пан пише для піаністів". Дійсно, не кожен, навіть видатний, композитор може почути на свою адресу таке щире й високе визнання його глибокого розуміння й відчуття естетики фортепіано. Пробачте, на яких

міжнародних чи звичайних конкурсах, у концертному, а тим більш навчальному побуті грають геніальну музику для фортепіано і піаністів геніального Б. Лятошинського? Правда, я чув, що начебто один невідомий піаніст з України (його прізвища, я, на жаль, не пригадую) випустив-таки єдиний у світі компакт-диск із записом всіх фортепіанних творів Б. Лятошинського.

Зі свого боку мушу додати, що я уявляю місце К. Віленського в історії фортепіанного мистецтва поряд з видатними **(вони ж є і геніальними!)** композиторами-піаністами минулого і сучасності. І слава Богу, що такий Майстер фортепіано народився, вчився у нашій Україні і на найвищому творчому рівні репрезентує сьогодні її фортепіанну школу у світі.

(оригінал автора)

Борис Деменко, 2007р.

Редакція і надрукування цієї статті під назвою «ВІРТУОЗ ФОРТЕПІАНО» відбулося в журналі «Музика» травень-червень № 3/2007 ISSN 0131 - 2367